Oponentský posudek na diplomovou práci Mariany Zahradníkové:

Hypoplastické defekty skloviny u Slovanů z raně středověkého pohřebiště Rajhrad

V předkládané diplomové práci se autorka zaměřila na vyhodnocení výskytu hypoplastických defektů skloviny na trvalých zubech nedospělých jedinců z raně středověkého pohřebiště v Rajhradě. Hypoplasie skloviny je vývojový defekt tvrdých tkání, odrážející průběh nespecifických stresů u minulých i současných populací. Je důležitým indikátorem zdravotního stavu, životních podmínek a socioekonomického statusu obyvatelstva. Cílem studie bylo kromě zjištění frekvence LEH u jedinců a jednotlivých zubních kategorií, také odhad věku vzniku defektu a určení počtu defektů u jednotlivých zubních kategorií. Na základě získaných výsledků se dále autorka pokusila vyhodnotit vztah hypoplastických defektů a předpokládaného socioekonomického statusu a životních podmínek zkoumané populace. Následně také provedla srovnání s dalšími obdobně datovanými velkomoravskými pohřebišti - Mikulčicemi, Prušánky a Josefovem. Při svém studiu vycházela z vlastního zpracování kostrového materiálu uloženého ve sbírkách Národního muzea v Praze.

Práce je rozdělena klasickým způsobem do 11 kapitol s řadou podkapitol. Poslední tři kapitoly představují přílohy s tabulkami, grafy a obrázky. Snad až příliš obsáhlý úvod tvoří prakticky polovinu celé práce. Autorka vychází z dostupných literárních pramenů a velmi podrobně se věnuje problematice hypoplastických defektů skloviny, počínaje tvorbou zubu, přes vznik a typy defektu, jeho výskytem, vnímavostí jednotlivých typů zubů ke stresu až po metody hodnocení LEH. V závěru úvodu je ještě ve stručnosti popsán vznik a význam Velké Moravy. Několik obrázků v příloze vhodně dokumentuje úvodní kapitolu. Poté následuje kapitola, v níž autorka jasně zformulovala cíle své práce. Vychází z předpokladu, že rajhradská populace jako představitel nižších sociálních vrstev byla vystavena horším životním podmínkám a tudíž bude vykazovat vyšší frekvenci výskytu LEH. Další dvě kapitoly jsou věnovány materiálu z rajhradského pohřebiště, který byl použit pro studijní účely, a metodice hodnocení. Základní antropologickou analýzu kostrového materiálu provedla Hanáková a kol. v roce 1986. Do vlastního výzkumu bylo zařazeno 108 jedinců ve věku 4-15 let, u nichž autorka vyhodnotila výskyt LEH na trvalých předních horních a dolních zubech, tzn. na řezácích a špičácích. Defekty byly hodnoceny makroskopicky a za účelem vyhodnocení intraindividuální chyby byl vytvořen kontrolní soubor 33 jedinců, kteří byli

vyhodnoceni dvakrát v odstupu 14 dní. Regresní rovnice (vytvořené na britské populaci) používané pro stanovení věku vzniku defektu byly upraveny pro potřeby zkoumané české populace. Výsledky byly statisticky vyhodnoceny párovým t-testem a Pearson chi – kvadrát testem.

Výsledky jsou stručně popsány a doplněny 12 tabulkami a 15 grafy. V diskuzi autorka obšírně diskutuje problematiku vyhodnocení různých charakteristik na kostře, které mohou odrážet životní podmínky a socioekonomický status nejen velkomoravských populací. Kromě LEH k nim patří například výskyt zubních kazů a intravitálních ztrát nebo Harrisovy linie na dlouhých končetinových kostech či tělesná výška. Autorka se zamýšlí nad rozporuplnými výsledky, k nimž badatelé při hodnocení jednotlivých charakteristik dochází. Je si vědoma toho, že nelze jednoznačně definovat vztah mezi vyšší frekvenci defektů na kostře a nižším socioekonomickým statusem, což dobře dokumentuje nízká frekvence LEH zjištěná na josefském pohřebišti. Chápe limity práce s archeologickým materiálem, jako je například odlišná metodika hodnocení, materiál zařazený do studie (zde například chrup dospělých jedinců u ostatních souborů, u nichž byl hodnocen výskyt LEH), diskutabilní předpoklady, z nichž práce vychází (problematické definování socioekonomického statusu) apod. Zajímavá je diskutovaná otázka příčiny vzniku hypoplasií nejčastěji mezi 2. až 4. rokem života, což nelze jednoznačně vysvětlit odstavením dítěte a přechodem k pevné stravě. Nepočetné literární prameny zabývající se každodenním životem ve středověku uvádí, že děti byly nejčastěji kojeny do 1-1,5 roku, u chudších vrstev výjimečně do 2.roku.

V závěru autorka shrnuje a střízlivě interpretuje získané výsledky. Potvrdil se předpoklad vysokého výskytu LEH u rajhradské populace jako představitele nižšího společenského statusu. Ve srovnání s mikulčickou populací vychází rajhradské pohřebiště hůře ve všech sledovaných aspektech. Všechny tyto rozdíly dokumentují odlišný socioekonomický status zkoumaných populací.

Přehled literatury čítá 73 položek, které jsou správně citovány.

Závěr: předkládaná diplomová práce je provedena na velmi dobré úrovni, obsáhlá diskuse a jasně formulované závěry svědčí o tom, že se autorka ve sledované problematice dobře orientuje. Text je bez gramatických chyb, tabulky jsou přehledně zpracovány, obrázky vhodně doplňují úvodní kapitolu. Nemám žádné připomínky. **Autorka splnila vytčené cíle, a proto doporučuji diplomovou práci k obhajobě. Navrhuji hodnocení výborné.**

RNDr. Petra Stránská